

Oberhausen – és a Másik mozi

A Ruhr-vidéki Oberhausen, a rövidfilmek nemzetközileg elismert fesztiválvárosa, nem egy csatát harcolt végig már az évek során: a fesztivál vezetősége a politikai, diplomáciai és művészi „fegyverforgatáshoz” egyaránt hozzáedződött. Megküzdöttek évről évre a bonni kormányral, amely kezdetől fogva, enyhén szólva, bizalmatlanul nézte a „vörös-fesztivál” politikailag, művésziileg bátor törekvéseit. (Csupán egy évvel ezelőtt, a XIII. fesztivál alkalmából kapta meg Oberhausen első esetben a kormány anyagi támogatását.) A fesztivál ismert mottója: „Út a szomszédhoz” komoly, következetesen végigvitt program volt Oberhausenben. A fesztivál szélesre tárta kapuit kezdetől fogva a Szovjetunió és a szocialista országok filmjei előtt. De nemcsak politikailag voltak bátrak és kezdeményező kedvűek a fesztivál megalapítói és vezetői — Luise Albertz polgármesternő és Hilmar Hoffmann fesztiváligazgató — akik mindig éber figyelemmel kísérték a film új irányzatait és szívesen otthont adtak a legkülönbözőbb filmkísérleteknek. Oberhausenből indultak el azok a fiatal német filmrendezők — Schamoni, Kluge, Reitz, Senft és mások —, akik megújították a nyugatnémet filmművészetet. A nevezetes Oberhauseni Manifestum 1962-ben — fiatal rendezők és producerek kiáltványa a német film megmentésé-

ért — döntő fordulatot hozott az új német film történetében.

Az idei, a XIV. fesztivál is szenvedélyes viták, tiltakozások, izgatott gyűlések jegyében zajlott le. De ezúttal az a különleges helyzet állt elő, hogy az izgalmat nem annyira a bemutatott, mint a le nem vetített filmek okozták. Ezúttal nem a kormányral, nem a hivatalos Németországgal került szembe a fesztivál vezetősége, hanem a legújabb filmes korosztály lázadó csoportjával: a hamburgiakkal. Az úgynevezett Másik mozi — az amerikai Földalatti filmesekhez hasonló — ifjú, hosszú hajú profétáival. A fiatal, agresszív filmesek támadása Oberhausen ellen egy szélsőségesen avantgardista csoport anarchikus, nagy hangú, feltűnni vágyó mozgalmának látszatát keltette. Kezdetben a fesztivál vezetősége is lebecsülte jelentőségüket. De a botrányos esemé-

Dusan Vukotić: A folt (Jugoszlávia)

nyek, a szervezett provokációk „eszkálációja”, amelyet az ifjú filmesek nagyon is céltudatosan és programszerűen hajtottak végre, rá kellett döbentse őket a játék komolyságára.

A hamburgiak azért jöttek, hogy „megsértsék” a közönséget, és megtorpedózzák a fesztivált — saját, külön, tervezett hamburgi ellen-fesztiváljuk életre hívása érdekében. És ez csaknem sikerült nekik. A polgármesternő, aki üdvözlő beszédében még úgy nyilatkozott, hogy „ez az ellenmozgalom alapjában véve pozitíven értékelendő, hiszen arra ösztönzi az idősebb generációt, hogy kényelmes álmából felébredjen és a dolgokat maga körül éberebben és kritikusan vegye szemügyre” — néhány nap múlva az egyenlőtlen párvadaltól elcsüggedve, nyilvánosan kijelentette: „lehetséges, hogy ez volt az utolsó oberhauseni filmfesztivál!” A fesztivál végére azonban némileg helyre állott az egyensúly, mivel a nemzetközi filmkritikusok szövetsége, külföldi filmdelegációk, komoly sajtóorgánumok és mozitulajdonosok biztosították szolidaritásukról a nehéz helyzetbe került és kétségbeesetten védekező oberhauseniakat.

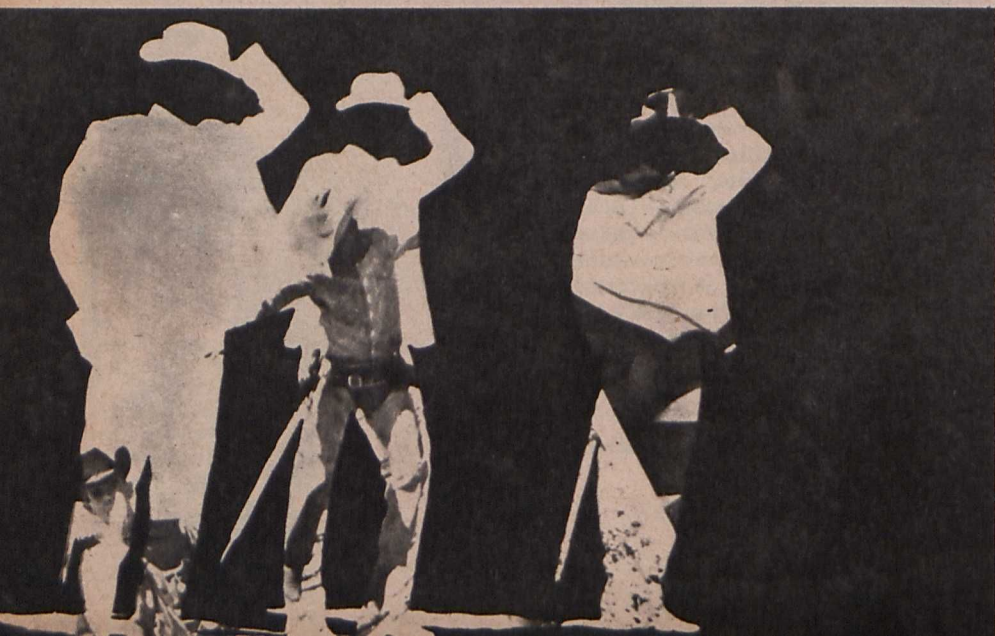
A hamburgiak időzített bombája

Hellmuth Costard huszonhét éves hamburgi filmrendező, *Besonders Wertvoll* című, közmegebotránkozást keltő filmje volt, amelynek bemutatását a fesztivál vezetősége (annak ellenére, hogy a film Hamburgban már nyilvánosságot kapott) a program keretében nem engedélyezte. Costard filmjének a versenyből való kizárása miatt tizennyolc nyugatnémet rendező vonta vissza benevezett filmjét a versenyből, illetve az információs vetítésekről.

A botrányt kiobbantó filmet egyébként a fesztivál megnyitása napján, közvetlenül a sajtófogadás után, zártkörű előadáson levetítették a meghívott újságíróknak. A film szokatlanul drasztikus formában és eszközökkel tiltakozik egy készülő konzervatív és káros filmrendelés ellen. Bevallott célja — számtalan nyilatkozat szerint — a publikum és a filmtörvény létrehozóinak megsértése. Ezt a célt Costard elérte: a film elképesztett, felháborított, undort keltett — és óriási hírnevet szerzett a fiatal bandafőnök-filmrendezőnek, akinek loknis hajú, szemüveges arcképével, és a róla szóló színes tudósításokkal tele volt a német nyelvű sajtó.

A hamburgiakat támogató Die Zeit szerint Hellmuth Costard megmutat-

Bent Barfod: A szentek (Dánia)

Daniel Szczechura: Hobby (Jugoszlávia)

ta, hogyan kell hatásos kultúrpolitikai filmeket készíteni. „Nincs időnk már érvelni! Olyan filmekre van szükségünk, amelyek önmagukban érvek.” — írja a Zeit kritikusa.

Itt nincs helyünk és alkalmunk, hogy az oberhauseni események mélyére ássunk. Még akkor sem, ha a fesztiválon is több szó esett a „viszszavont”, a „lázado”, a be nem mutatott filmekről — amelyeket egyébként hosszú huzavona után a bochumi Ruhr-Egyetem stúdiómoziája vetített le, ugyancsak zártkörű előadáson —, mint a bemutatottakról. Annyit azonban hozzá kell fűznünk a fesztivál mozgalmas eseményeihez, hogy a hamburgi filmesek forrongása nem egyértelműen elítélendő jelenség. Ha a tiltakozás módjával, a *hogyan* nem is lehet egyetérteni — annál kevésbé, mivel filmjeik színvonala nem állt arányban fellépésük provokatív magabiztosságával — mégis, figyelemre méltó szembenállásuk a hivatalos politikával, és nemcsak kulturális, nemcsak művészi vonatkozásokban. És ha tiltakozásuk minden ellen ami „Establishment”, vagyis intézményes, Ober-

hausent is érinti, lehetetlen nem felismerni bennük a rokonságot azzal a demokratikus jogaikért harcoló, haladó, nyugatnémet ifjúsággal, amely éppen napjainkban aktivitásával és baloldaliságával annyi gondot okoz a bonni kormányszatnak.

A tekintélyes, nagy múltú oberhauseni rövidfilm-fesztivál is levonta a kéréstlen ifjúsági happeningből a tanulságokat: meg kell újulnia, meg kell fiatalodnia — ha lépést akar tartani a megújulásra oly szenvedélyesen vágó ifjú korosztályokkal. Mert mi tagadás, a fesztivál filmjei nem sok izgalmat, nem

Dsephen Dwoskin: Chinese Chekers (USA)

Sára Sándor: Vízkereszt

sok meglepetést hoztak. Néhány komoly, nagy mesterségbeli tudásra valló dokumentumfilm-alkotás, sok hatásvadászó rutinmunka. A technikai bravúr, az érdekességek hajhászása, a bizarr ötletek halmozása sokszor fárasztóan hatott. Hiszen az üres bravúroskodás már önmagában is a fáradság jele.

A dokumentumfilm mestere Chris Marker *A Pentagon hatodik oldala* című, fődíjas riportfilmjében a vietnami háború ellen tiltakozó amerikai békeharcosok menetelését mu-

tatja be, kevés szöveggel, megragadó képi erővel. A film nemcsak ragyogó technikai teljesítmény, de fontos politikai, társadalmi tudósítás is a mai Amerikáról. A régi mesterek, Dusan Vukotic szimbolikus eszközökkel ábrázolt pszicho-patologikus filmje (*A folt*) vagy a japán Yoji Kuri (*Két sült hal*) irónikus-fantasztikus rajzfilmje, tehetségüket bizonyította anélkül, hogy új, vagy eredeti mondanivalóval gazdagította volna eddigi munkásságukat.

Kiemelkedően jók voltak a jugo-

Stanislav Látal és Milos Macourek: Tűlsok a gyöngédség (Csehszlovákia)

szláv és csehszlovák filmalkotások. Krsto Skanata a *Honvagy*-ban tartózkodó filmi eszközökkel és nagyon hitelesen ábrázolt egy Olaszországba emigrált, meggazdagodott, hajdani jugoszláv kollaboránst, aki mint turista tér vissza hazájába. A nagydíjjal kitüntetett csehszlovák *Respice finem* — Jan Spata dokumentumfilmje — megrendítő egyszerűséggel ad képet a falusi öregek magányáról. Stílusában hasonló a fődíjjal kitüntetett magyar *Vízkereszt*-tel, bár Sára Sándor szép dokumentumfilmje kevésbé erőteljes, inkább lírai realizmusával hat, amikor felidézi a magyar tanyavilágot.

A győztes kisfilmek közül feltűnt a csehszlovák *Godotra várva* (Juroj Jakubisko) pátosz nélküli őszinteségével, fölényes filmtudásával. A magyar díjnyertes *Meddig él az ember?* Elek Judit kisfilmje egy nyugdíjas munkás életéről, komolyságával, egyszerűségével és lélektani hitelességével hatott.

A trükkfilmek kategóriájában kitüntetett lengyel *Hobby* szellemesen, de kissé üres játékossággal ironizál. Az angol *Tündér-sztori* (Tony Catta-neo) bájos és finom játék a felnőtt-és gyermekvilág kapcsolatáról. Kevésbé tetszett az angol Lindsay Anderson túl hosszú, fekete humorú, szürrealista játéka, *A fehér busz*. Az amerikai *Off on* (Scott Barlett) méltán kapta a legjobb kísérleti film díját. Kavargó, zaklatott színvilágával eleven és eredeti, szinte festői hatásokat keltett. Kár, hogy nem kapott díjat az NDK Käthe Kollwitz-ről, a nagy német békeharcos képzőművész alkotásairól és naplójáról szóló kisfilmje, Kurt Tetzlaff megrendítő poétikus alkotása.

Külön kell néhány szót szólnunk a magyar főiskolások sikeréről, akik alkotásaikkal a fesztivál-zsüri egyik nagydíját nyerték el. Legfiatalabb filmeseink munkáinak frissesége, rokonszenves szemléletük, önróniájuk, ahogyan saját világukat látják és ábrázolják, üdítő fuvallatként hatott a fesztivál túlfútótt légkörében.

Lindsay Anderson: *A fehér busz* (Anglia)

Különösen tetszett a fesztivál-közönségnek és zsürinek egyaránt a *Sorfal* (Sipos István) és a *Biológiai gyakorlatok* (Böszörményi Géza). De kellemes perceket szerzett Vajda Béla bravúros, csúfondáros rajzfilmje, a *Nyelvlecke* is.

Az oberhauseni krízis — amely lényegében és a filmélet vetületében korunk válságtüneteit tükrözi — végeredményben, úgy reméljük, nem lesz haszon és tanulság nélkül való. Meggyőződésünk, hogy a sok vihart látott Oberhausen ebből a válságból is megújhóva kerül ki, hogy tovább haladjon könnyűnek és simának éppen nem mondható útján.

MÁGORI ERZSÉBET